

« شانزدهمین شرح از دعای ابوحمزه ثمالی »

گر چه همواره راه نیایش عبد و مولا باز است، ولی برای زمان مشخص مانند ماه مبارک رمضان که عید اولیای الهی است، فضیلت مخصوص است...

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ . **الدُّعَاءُ مَخَّ الْعِبَادَةِ. (1)**

در نوبت قبل به عرضتان رسید که دعای ابوحمزه ثمالی از نظر تحلیل مسائل عقلی به نوبه خود يك دائرة المعارف محسوب می‌شود. یعنی به صورت دقیق بررسی می‌کند که چه طور انسان گناه می‌کند. چنین که در نوبت‌های قبل به صورت دقیق تحلیل کرد که چه طور انسان در نماز حضور قلب ندارد. در نوبت قبل به نفس تسویل و نفس مسؤله رسیدیم. حالا روشن شد وقتی انسان به دام نفس افتاد، کم کم اسیر می‌شود. از آن به بعد نوبت به نفس آماره است. نفس آماره بعد از نفس مسؤله تلاش و کوشش می‌کند. انسان در طلیعه امر عاملاً و عامداً گناه نمی‌کند. فریب می‌خورد، زشت را زیبا، زیبا را زشت، کم کم به دام می‌افتد. وقتی به دام افتاد، از آن به بعد عالمأ، عامداً گناه می‌کند، چون اسیر است و هر دستوری که امیر بدهد او اطاعت می‌کند، که **إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ. (2)**

"فَالآنَ مِنْ عَذَابِكَ مَنْ يَسْتَفِدُّنِي وَ مِنْ أَيْدِي الْخُصَمَاءِ عَدَاً مَنْ يُخَلِّصُنِي."

خدایا ! اکنون کیست که از عذاب تو مرا نجات دهد و از دست دشمنان در فردای قیامت چه کسی خلاصم کند. امام سجاد سلام الله علیه عرض می‌کند: 1- پروردگارا ! حالا که تبهکار به این دام افتاد، راه او چیست؟ کی او را از خطر و انحراف می‌رهاند. 2- در قیامت که روز داوری و دادگری است، کی او را از متخاصمان و متداعیان رهائی می‌بخشد؟ فردا قرآن طلبکار است، عترت طلبکار است، اسلام طلبکار است که چرا حقوق و احکام و حکم ما را رعایت نکردی! فرد و جامعه طلبکارند که چرا حقوق ما را رعایت نکردی! اعضای خانواده طلبکارند چرا حقوق داخلی را رعایت نکردی! همسایه‌ها و هموطنان و کشورهای مجاور طلبکارند که چرا حقوق همسایگی را رعایت نکردی! چون انسان هم نسبت به همسایه نزدیک، هم نسبت به همسایه دور مسئول است. امام سجاد عرض کرد که : کی فعلاً ما را می‌رهاند؟ کی فردا از دست طلبکاران نجات مان می‌دهد؟ هیچ راهی نیست. بنابراین ما مضطر واقعی هستیم. تو هم که وعده دادی مضطربین را دریابی .

آنگاه عرض کرد:

"و بِحَبْلِ مَنْ اتَّصِلُ إِنْ أَنْتَ قَطَعْتَ حَبْلَكَ عَنِّي . فَوَا سَوَاتِ عَلَى مَا أَحْصَى كِتَابُكَ مِنْ عَمَلِي الَّذِي لَوْلَا مَا أَرْجُوا مِنْ كَرَمِكَ وَ سِعَةِ رَحْمَتِكَ وَ نَهْيِكَ إِيَّايَ عَنِ الْقَنُوطِ لَفَتَّطْتُ ."

خدایا ! کسی که الآن مرتب دارد سقوط می‌کند، اگر بخواهد صعود کند يك ریسمانی می‌طلبد، يك حبل آویخته‌ای را طلب می‌کند. من به طناب کی متوسل بشوم؟

نامه اعمال طوری است که هیچ چیزی را فروگذار نمی‌کند. انسان در قیامت می‌گوید به این که: مَا لِهَذَا الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَ لَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا (3). چیزی را فروگذار نکرده.

وجود مبارك امام سجاد سلام الله عليه حال چنین تبهکاری را در سحرهای ماه مبارك رمضان ترسیم می‌کند که آن تبهکار به خدا عرض کند: پروردگارا! تمام ریز و درشت اعمال زشتم را مأموران تو تنظیم کردند هیچ راهی برای پرهیز از سقوط و نیل به صعود نیست! و اگر تو دستور نداده بودی که ناامیدی ممنوع است، ممکن بود من ناامید بشوم. چون هیچ راهی نیست. و تو يك کسی هستی که بهترین مدعوی. هیچ کس تو را نخواند که ناامید بشود! و من هم از همه جا بُردم، به تو پیوستم.

آنگاه برای این که از هر خطری برهم، تو دستور دادی: **وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ (4)**. من در درجه اول به مهم‌ترین وسیله‌هایی که محبوب توست توسل می‌کنم.

"اللَّهُمَّ بِذِمَّةِ الْإِسْلَامِ أَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ "

اولاً به اسلام متوسل می‌شوم. من مسلمانم، مُنقاد و مطیع ام. اگر عمل نکردم، ولی اسلام دارم. به طناب اسلام متوسل می‌شوم. تو هم فرمودی: **وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ**. من اسلام را وسیله قرار دادم. اسلام جامع قرآن و عترت است. بعد به این مجموعه‌ها که زیر مجموعه اسلام اند متوسل می‌شوم. من تعهد اسلامی دارم، تو هم مرا به عنوان مسلمان بپذیر.

"و بخرمه القرآن أَعْتَمِدُ إِلَيْكَ وَ بَحْبِي لِلنَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الْفَرَسِيِّ الْهَاشِمِيِّ الْعَرَبِيِّ التَّهَامِيِّ الْمَكِّيِّ الْمَدَنِيِّ (صَلَوَاتِكَ عَلَيْهِ وَآلِهِ) أَرْجُو زُلْفَةَ لَدَيْكَ "

به پیغمبر، یعنی در حقیقت به عترت طاهرین که عبارت از پیغمبر و اهل بیت او (صلوات الله و سلامه عليهم أجمعين) است، متوسل می‌شوم. و اینها بهترین وسیله است. هیچ وسیله‌ای بالاتر از اسلام و قرآن و عترت نیست

" فَلَا تُوحِشْ إِسْتِنَاسِ إِيْمَانِي وَ لَا تَجْعَلْ ثَوَابِي ثَوَابَ مَنْ عَبَدَ سِوَاكَ "

خدایا! من به اینها اُنس گرفته ام و این اُنس را به وحشت تبدیل نکن و ثواب مرا ثواب مشرکان قرار نده! عده‌ای غیر تو را پرستیدند، من غیر تو را نپرستیدم. باورم هست که تو خدای منی، خالق منی، رب منی، معبود منی. لکن در اثر جهل و اشتباه و غفلت، در اثر غلبه شهوت و غضب تن به گناه دادم.

"إِنَّ قَوْمًا آمَنُوا بِالْأَسْنَتِهِمْ لِيُحَقِّقُوا بِهِ دِمَانَهُمْ فَأَدْرَكُوا مَا أَمَلُوا وَإِنَّا آمَنَّا بِكَ بِأَسْنَتِنَا وَقُلُوبِنَا لِنَعْفُو عَنَّا فَأَدْرَكْنَا مَا أَمَلْنَا وَنَبَتْ رَجَانِكَ فِي صُدُورِنَا وَ لَا تَرَعْ قُلُوبِنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ "

پروردگارا! من هرگز لودانه، لوجانه، معاندانه گناه نکردم. عده‌ای به زبان گفتند: ما مسلمانیم تا خوششان محفوظ بماند که محفوظ ماند. اما من که به زبان دل، با قلبم، با همه اعضاء و جوارح ایمان آوردم. منتها در اثر جوانی، غفلت، جهالت و شهوت، تن به گناه دادم. من با قلب و قالب، با زبان و دل گفتم: آمَنْتُ وَ أَسَلَمْتُ. آمَنَّا وَ أَسَلَمْنَا. تو از ما عفو بکنی، ما را در یابی و امید ما را تثبیت بکنی و قلب ما را بعد از این که هدایت کردی، منحرف نکنی. و رحمت لَدُنْ را نصیب ما بکنی. وَ هَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً. برای این که تو وهابی. تو بهترین بخشنده‌ای. تنها هیبه در دستگاه توست.

بعد آنگاه نیایش را با سوگند به عزت او هماهنگ می‌کند. عرض می‌کند:

"فُو عَزَّتِكَ لَوْ أَنْتَهَرْتَنِي مَا بَرِحْتُ مِنْ بَابِكَ "

خدایا! به عزت تو قسم اگر بنای تو بر این است که مرا برانی، من از اینجا بیرون نمی‌روم. چون جای دیگری نیست.. قریب به این مضمون در جمله‌های دیگر گذشت؛ انسان آن روز می‌فهمد. اولاً خیلی‌ها، همگان در قیامت می‌فهمند که راه تنها راه مستقیم الهی است. ولی در سحرهای

ماه مبارك رمضان برای يك عده خوب روشن می‌شود که هیچ راهی نیست، مگر راه الهی. وقتی يك چنین حالی طبق ترسیم و تحلیل امام سجاد سلام الله علیه نصیب کسی شد، قهراً درهای رحمت به روی او باز می‌شود. عرض می‌کند: خدایا! به عزت تو قسم اگر مرا برانی، من بیرون نمی‌روم. چون راه نیست.

"لَا كَفُّنْتَ عَنْ تَمَلُّكِ". آن گرنش، آن خضوع را خواهم داشت. برای این که قلبم به معرفت تو ملحم است. من می‌دانم غیر از تو کسی نیست. يك وقت انسان به امید غیر می‌رود او قهر می‌کند اما هنوز به امید مهر دیگری است. اما اگر قهر قهر است، قهر توست؛ اگر مهر است، مهر توست. من قلبم ملحم شده به کرم تو و از سعه رحمت تو با خبرم.

"إِلَى مَنْ يَذُوبُ الْعَبْدُ إِلَّا بِالْمَوْلَى . وَ إِلَى مَنْ يَلْتَجِى الْمَخْلُوقَ إِلَّا لِخَالِقِهِ ."

خدایا! بنده جز مولا پناهگاهی ندارد. مخلوق جز خالق حریمی ندارد. بر اساس وحدت خالق تنها ملجاء و تنها محرم دستگاه توست. من از اینجا بیرون نخواهم رفت. امیدواریم ذات اقدس اله همگان را در سایه رحمت خاص خود بپذیرد.

پی‌نوشت‌ها:

1- وسائل الشیعه / جلد 7 / صفحه 28 ؛ مستدرک الوسائل / جلد 5 / صفحه 167

2- سوره یوسف / آیه 53

3- سوره کهف / آیه 49

4- سوره مائده / آیه 35

برگرفته از سخنان آیت الله جوادی آملی